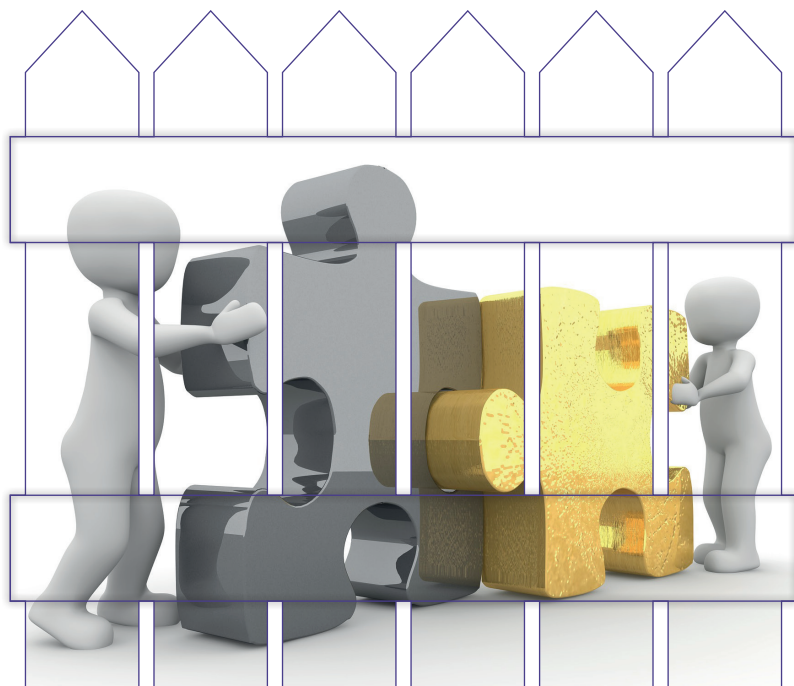

ROLNICZE SPÓŁDZIELNIE PRODUKCYJNE – ZASADY DZIAŁANIA, KORZYŚCI

Radosław Skudlarz

Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Olsztynie
ul. Jagiellońska 91, 10-356 Olsztyn, tel./fax 89 535 76 84, 526 44 39
e-mail: sekretariat@w-modr.pl, www.w-modr.pl

WMODR Oddział w Olecku

Aleja Zwycięstwa 10, 19-400 Olecko
tel. 87 520 30 31, 520 30 32, fax 87 520 22 17
e-mail: olecko.sekretariat@w-modr.pl

Dyrektor WMODR

mgr inż. Damian Godziński

I Zastępca Dyrektora WMODR

mgr Małgorzata Micińska-Wąsik

II Zastępca Dyrektora WMODR

mgr Sonia Solarz-Taciak

Dyrektor Oddziału WMODR w Olecku

mgr Robert Nowacki

Druk: Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Olsztynie
ul. Jagiellońska 91, 10-356 Olsztyn
tel./fax. 89 526 44 39, 89 535 76 84
e-mail: redakcja@w-modr.pl, www.w-modr.pl

Nakład: 200 egz.

Wydanie: I

WSTĘP

Spółdzielnia jest autonomicznym zrzeszeniem osób, które zjednoczyły się dobrowolnie w celu zaspokojenia swoich wspólnych aspiracji i potrzeb ekonomicznych, społecznych i kulturalnych poprzez współposiadane i demokratycznie kontrolowane przedsiębiorstwo.

Spółdzielnie opierają swoją działalność na wartościach samopomocy, samoodповідzialności, demokracji, równości, sprawiedliwości i solidarności. Zgodnie z tradycjami założycieli ruchu spółdzielczego, członkowie spółdzielni wyznają wartości etyczne uczciwości, otwartości, odpowiedzialności społecznej i troski o innych.

1. SIEDEM ZASAD SPÓŁDZIELCZOŚCI

Deklaracja Spółdzielczej Tożsamości, która uchwalona została przez XXXI Jubileuszowy Kongres Międzynarodowego Związku Spółdzielczego w Manchesterze w dniach 20-22 września 1995 r., zawiera 7 Międzynarodowych Zasad Spółdzielczych, które stanowią wspólny mianownik działania dla wszystkich spółdzielni, niezależnie od regionu czy branży.

❑ Pierwsza zasada: Dobrowolnego i otwartego członkostwa

Spółdzielnie są organizacjami dobrowolnymi, otwartymi dla wszystkich osób, które są zdolne do korzystania z ich usług oraz gotowe są ponosić związaną z członkostwem odpowiedzialność, bez jakiegokolwiek dyskryminacji z powodu płci, przynależności społecznej, rasowej, politycznej czy religijnej.

❑ Druga zasada: Demokratycznej kontroli członkowskiej

Spółdzielnie są demokratycznymi organizacjami kontrolowanymi przez swoich członków, którzy aktywnie uczestniczą w określaniu swojej polityki i podejmowaniu decyzji. Mężczyźni i kobiety pełniący funkcje przedstawicielskie z wyboru są odpowiedzialni wobec członków. W spółdzielniach szczebla podstawowego członkowie mają równe prawa głosu (jeden członek – jeden głos), zaś spółdzielnie innych szczebli również zorganizowane są w sposób demokratyczny.

❑ Trzecia zasada: Ekonomicznego uczestnictwa członków

Członkowie uczestniczą w sposób sprawiedliwy w tworzeniu kapitału swojej spółdzielni i demokratycznie go kontrolują. Co najmniej część tego kapitału jest zazwyczaj wspólną własnością spółdzielni. Jeżeli członkowie otrzymują jakąś rekompensatę od kapitału wniesionego jako warunek członkostwa, jest ona zazwyczaj ograniczona. Członkowie przeznaczają nadwyżki na jeden lub wszystkie spośród następujących celów: na rozwój swojej spółdzielni, jeśli to możliwe przez stworzenie funduszu rezerwowego, z którego przynajmniej część powinna być niepodzielna; na korzyści dla członków proporcjonalnie do ich transakcji ze spółdzielnią; na wspieranie innych dziedzin działalności zaaprobowanych przez członków

❑ Czwarta zasada: Autonomii i niezależności

Spółdzielnie są autonomicznymi organizacjami wzajemnej pomocy, kontrolowanymi przez swoich członków. Jeżeli zawierają porozumienia z innymi organizacjami, włączając w to rządy, lub pozyskują swój kapitał z zewnętrznych źródeł, to czynią to tylko na warunkach zapewniających demokratyczną kontrolę przez swoich członków oraz zachowanie swojej spółdzielczej autonomii.

□ **Piąta zasada: Kształcenia, szkolenia i informacji**

Spółdzielnie zapewniają możliwość kształcenia i szkolenia swoim członkom, osobom pełniącym funkcje przedstawicielskie z wyboru, menedżerom i pracownikom tak, aby mogli oni efektywnie przyczynić się do rozwoju spółdzielni. Informują one ogół społeczeństwa – a zwłaszcza młodzież i osoby kształtujące opinię społeczną – o istocie spółdzielczości i korzyściach z nią związanych

□ **Szósta zasada: Współpracy między spółdzielniami**

Spółdzielnie w najbardziej efektywny sposób służą swoim członkom i umacniają ruch spółdzielczy poprzez współpracę w ramach struktur lokalnych, krajowych, regionalnych i międzynarodowych

□ **Siódma zasada: Troski o społeczność lokalną**

Spółdzielnie pracują na rzecz właściwego rozwoju społeczności lokalnych, w których działają, poprzez prowadzenie polityki zaaprobowanej przez swoich członków.

2. KORZYŚCI DLA ROLNIKÓW WYNIKAJĄCE Z ZRZESZENIA W SPÓŁDZIELNI

Celem spółdzielni z jednej strony jest maksymalizacja dochodów jej członków, z drugiej strony jest ona grupą społeczną, której członkowie mają wspólny cel, a członkostwo obwarowane jest różnymi warunkami. Spółdzielnia jest formą organizacyjną, która w praktyce służy realizacji zasad demokracji, sprawiedliwości, równości i uczciwości w życiu gospodarczym, opartej na wzajemnej pomocy.

Rolnicy będący członkami spółdzielni:

- uzyskują wyższe przychody ze sprzedaży swoich produktów od tych, jakie można uzyskać w pojedynkę, dzięki eliminacji zbędnych pośredników i przechwyceniu marż handlowych i obniżania jednostkowego kosztu sprzedaży;
- uzyskują możliwość tańszego zakupu środków do produkcji, dzięki upustom, które można otrzymać przy zakupie większej partii tych środków, co powoduje obniżenie kosztów produkcji;
- mają większe szanse zawarcia długoterminowych kontraktów z odbiorcami, dzięki zapewnieniu odpowiedniej ilości i jakości produktu;
- dzięki łączeniu małych kapitałów indywidualnych, mogą prowadzić wspólne inwestycje w zakresie przechowania i przygotowania produktów do sprzedaży, zakupywać i wspólnie wykorzystywać maszyny rolnicze;
- mają lepszy dostęp do informacji rynkowej, która umożliwia lepsze dostosowanie produkcji do oczekiwań odbiorcy, pod względem asortymentu, jakości, ilości i sposobu przygotowania do handlu, dzięki czemu zwiększają swoje szanse na sprzedaż produktu;
- mają lepszy dostęp do informacji technologicznej i ekonomicznej, lepszą możliwość skorzystania z usług wysokiej klasy specjalistów;
- uzyskują realną możliwość wspólnej promocji, reklamy, sprzedaży i dystrybucji produktów,
- dzięki rozłożeniu kosztów ponoszonych na te działania na dużą grupę rolników, powodując obniżenie kosztów produkcji w każdym gospodarstwie;
- unikają zbędnej wewnętrznej konkurencji pomiędzy rolnikami na rynku produktów rolnych i artykułów żywnościowych;

- zatrudniają pracowników-specjalistów,
- zmniejszają koszty nieudanych operacji handlowych, dzięki rozłożeniu ryzyka związanego z handlem na wielu producentów;

3. STATUT SPÓŁDZIELNI

Najważniejszym aktem, który określa gruntowne ramy działania rolniczej spółdzielni produkcyjnej, jest statut. Może on przewidywać, iż członek posiadający grunty jest zobowiązany wnieść je w całości lub części jako udział do spółdzielni. Członkowie spółdzielni wynagradzani są za pracę w formie udziału w dochodzie podzielnym stosownie do wkładu ich pracy.

Działanie rolniczej spółdzielni produkcyjnej regulowane jest przede wszystkim odpowiednimi przepisami prawa spółdzielczego oraz kodeksu cywilnego. Zgodnie z ustawą Prawo spółdzielcze przedmiotem działalności rolniczej spółdzielni produkcyjnej jest prowadzenie wspólnego gospodarstwa rolnego oraz działalności na rzecz indywidualnych gospodarstw rolnych członków takiej spółdzielni. Spółdzielnia może również prowadzić inną działalność gospodarczą.

Członkiem spółdzielni może być rolnik, który jest:

- właścicielem lub posiadaczem samoistnymi gruntów rolnych;
- dzierżawcą, użytkownikiem lub innym posiadaczem zależnymi gruntów rolnych.

Członkiem spółdzielni mogą być również inne osoby mające kwalifikacje przydatne do pracy w spółdzielni.

Statut może też przewidywać, że członkowi przysługuje prawo do działki przyzagrodowej. W takim wypadku statut powinien określać, którym członkom przysługuje prawo do działki przyzagrodowej, wielkość działek i sposób ich wydzielania. Użytkowanie przez spółdzielnię wkładów gruntowych jest odpłatne. Zasady wynagradzania za użytkowanie tych wkładów określa oczywiście statut. Według przepisów prawa spółdzielczego grunty wniesione jako wkłady ocenia się na zasadzie szacunku porównawczego ich wartości użytkowej.

Warto pamiętać, że budynki i inne urządzenia wzniesione przez rolniczą spółdzielnię produkcyjną na gruncie stanowiącym wkład gruntowy stają się jej własnością. To samo dotyczy drzew i innych roślin zasadzonych lub zasianych przez spółdzielnię – wszystko to staje się własnością spółdzielni. W razie wygaśnięcia użytkowania gruntu działka, na której znajdują się budynki lub urządzenia będące własnością spółdzielni, może być przez spółdzielnię przejęta na własność za zapłatą wartości w chwili wygaśnięcia użytkowania. Z kolei drzewa i inne rośliny zasadzone lub zasiane przez spółdzielnię stają się własnością właściciela gruntu.

Członek będący właścicielem gruntu, który stał się wkładem do spółdzielni, może tym gruntem rozporządzać, jednakże o zamierzonym przeniesieniu własności gruntu na osobę, która nie jest członkiem tej samej spółdzielni powinien spółdzielnię uprzedzić co najmniej na trzy miesiące przed dokonaniem tej czynności. Należy mieć na uwadze, że w razie odpłatnego przeniesienia własności

(sprzedaży) wkładu gruntowego, spółdzielnia przysługuje prawo pierwokupu. Ta zasada nie dotyczy jednak sprzedaży gruntu, który jest wkładem na rzecz innego członka tej samej spółdzielni. Grunt sprzedany członkowi tej samej spółdzielni powiększa wkład.

Jeżeli statut rolniczej spółdzielni produkcyjnej przewiduje wniesienie wkładu gruntowego, powinien określać zasady i termin jego wycofania w razie wygaśnięcia członkostwa w spółdzielni oraz określać zasady częściowego wycofania wkładu gruntowego w czasie trwania członkostwa. Zgodnie z przepisami prawa spółdzielczego statut powinien określać również zasady i termin ostatecznych rozliczeń między członkiem wycofującym wkład gruntowy a spółdzielnią.

Członek wycofujący swój wkład otrzymuje ten sam grunt, który wniósł, jeżeli potrzeby wspólnej gospodarki nie stoją temu na przeszkodzie. W przeciwnym wypadku otrzymuje równoważny grunt z uwzględnieniem interesów obu stron. W wypadku, gdy występuje różnica w obszarze lub wartości użytkowej zwracanych gruntów, zgodnie z ustawą następuje między stronami (członkiem i spółdzielnią) rozliczenie według cen rynkowych z dnia rozliczenia. Te same zasady stosuje się odpowiednio do budynków i innych urządzeń stanowiących wkład, przy uwzględnieniu na rzecz spółdzielni stopnia ich normalnego zużycia na skutek użytkowania zgodnego z przeznaczeniem.

Następcy prawni członka (np. spadkobiercy lub obdarowani wskutek darowizny), jak również niebędący członkami spółdzielni właściciele gruntów wniesionych za ich zgodą do spółdzielni, mogą wycofać wkład gruntowy według zasad odnoszących się do członka, który wypowiedział członkostwo.

WKŁAD PIENIĘŻNY

Statut spółdzielni może zobowiązywać członków także do wniesienia określonego wkładu pieniężnego. Na poczet tego wkładu spółdzielnia może przyjąć środki produkcji, takie jak: inwentarz żywy, pasze, materiał siewny, urządzenia, maszyny i narzędzia przydatne we wspólnym gospodarstwie. Środki te podlegają oszacowaniu według stanu i cen z dnia wniesienia. Wkład pieniężny, jak i środki produkcji wniesione na jego poczet są przeliczane według zasad określonych w statucie. Wkład pieniężny jest oprocentowany w wysokości określonej w statucie, zaś wypłata odsetek od wkładu pieniężnego następuje raz w roku w terminie wskazanym w statucie. Władze spółdzielni oraz członek mogą uzgodnić, że należne za dany rok odsetki zostaną zaliczone na powiększenie wkładu pieniężnego członka.

Wkład pieniężny podlega zwrotowi w wypadku ustania członkostwa. Zwrot następuje w gotówce przy uwzględnieniu zasad przeliczania wniesionych środków produkcji określonych w statucie. Te same zasady dotyczą także następców prawnych członka (np. spadkobierców). Jeżeli statut dopuszcza możliwość wnoszenia nadobowiązkowego wkładu pieniężnego – wkład taki może być zwrócony w czasie trwania członkostwa. Statut spółdzielni może przewidywać również powiększenie wkładów pieniężnych z dochodu ogólnego. W takim wypadku statut określa uprawnienia członków do wycofania w czasie trwania członkostwa części wkładu pochodzącego z odpisów.

PRACA

Zdolny do pracy członek spółdzielni ma prawo i obowiązek pracować w spółdzielni w rozmiarze ustalonym corocznie przez zarząd, stosownie do potrzeb wynikających z planu działalności gospodarczej spółdzielni. Przy przydzielaniu pracy członkom spółdzielnia powinna uwzględniać ich kwalifikacje zawodowe i osobiste. Oprócz członków spółdzielnia może zatrudniać także ich domowników. Za domownika członka uważa się każdego członka jego rodziny, a także inne osoby, jeżeli zamieszkują z nim wspólnie i prowadzą z nim wspólne gospodarstwo domowe. Spółdzielnia poza członkami i domownikami może zatrudniać stosownie do swoich potrzeb również inne osoby na podstawie umowy o pracę lub na podstawie innego stosunku prawnego, którego przedmiotem jest świadczenie pracy (np. umowy zlecenia).

Członkowie wynagradzani są za pracę w formie udziału w dochodzie podzielnym stosownie do wkładu ich pracy. Domownikowi przysługuje wynagrodzenie za pracę według zasad odnoszących się do członka, chyba że w umowie zastrzeżono inny sposób wynagradzania.

Statut spółdzielni powinien określać jednostkę stanowiącą miernik oceny wkładu pracy członków. Szczegółowe zasady oceny wkładu pracy dla określenia udziału członków w dochodzie podzielnym ustala walne zgromadzenie, uwzględniając warunki pracy, potrzebne kwalifikacje oraz odpowiedzialność z tytułu powierzonych funkcji.

Członkom i ich domownikom przysługuje prawo do corocznego urlopu wypoczynkowego w wymiarze i według zasad określonych w statucie. Statut określa także sposób obliczania wynagrodzenia przysługującego za czas urlopu. Członkom i ich domownikom pracującym w spółdzielni przysługuje także prawo do świadczeń związanych z okresem ciąży, urodzeniem i wychowaniem małego dziecka na zasadach określonych w przepisach prawa pracy.

Wynagrodzenia członka i domownika za pracę korzystają z takiej samej ochrony, jaką prawo zapewnia wynagrodzeniu pracownika. Roszczenia z tytułu wynagrodzenia za pracę członek spółdzielni może dochodzić w drodze sądowej nawet bez wcześniejszego postępowania wewnątrz spółdzielni.

FUNDUSZE SPÓŁDZIELNI, DOCHÓD I JEGO PODZIAŁ

Z prawa spółdzielczego wynika, że dochód spółdzielni stanowi różnicę między przychodem uzyskanym w danym roku obrachunkowym z produkcji i usług oraz zysków nadzwyczajnych a sumą poniesionych kosztów na tę działalność, pomniejszoną o straty nadzwyczajne i należne podatki oraz powiększoną lub pomniejszoną o różnicę wartości zapasów między stanem na koniec roku obrachunkowego a stanem na początek tego roku. Przy ustalaniu dochodu ogólnego uwzględnia się także udział spółdzielni w wyniku finansowym innych organizacji.

Zasadnicze fundusze własne i tworzone w spółdzielni:

- fundusz udziałowy powstający z wpłat udziałów członkowskich, odpisów na udziały członkowskie z podziału dochodu ogólnego lub innych źródeł,
- fundusz zasobowy powstający z wpłat przez członków wpisowego, części dochodu ogólnego, wartości majątkowych otrzymanych nieodpłatnie lub innych źródeł.

Spółdzielnia może również tworzyć inne fundusze własne.

Profit ogólny podlega podziałowi na podstawie uchwały walnego zgromadzenia. Zgodnie z ustawą spółdzielnia przeznaczca co najmniej 3% dochodu ogólnego na fundusz zasobowy, jeżeli fundusz ten nie osiąga wysokości wniesionych udziałów obowiązkowych.

Część dochodu ogólnego powstała po dokonaniu odpisów, stanowi dochód podzielny podlegający podziałowi między członków i domowników z tytułu wykonywania pracy. Statut spółdzielni może uprawniać walne zgromadzenie do dokonywania odpisów z dochodu podzielnego na rezerwę stabilizacji udziału w dochodzie członków i domowników w latach następujących. W takim wypadku statut powinien określać zasady wykorzystywania tej rezerwy.

Podział dochodu podzielnego następuje w ciągu miesiąca po zatwierdzeniu przez walne zgromadzenie sprawozdania finansowego danego roku obrachunkowego. Na poczet podziału spółdzielnia może wypłacać członkom i domownikom zaliczki według zasad ustalonych w statucie.

Źródła:

- „Spółdzielczość wiejska jako jedna z głównych form wspólnego gospodarczego działania ludzi” Krajowa Rada Spółdzielcza
- Rolnictwo w Polsce Tom 1 – Rolnicze Spółdzielnie Produkcyjne; Czarno Biała Wydawnictwo
- Ustawa z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze (tekst ujednolicony dostępny w serwisie prawo.sejm.gov.pl)